

استانیسلاو لم (Stanisław Lem)،

مشهورترین و بزرگ‌ترین علمی‌تخیلی‌نویس غیرآنگلوساکسون، ۲۷م ماه مه، در سن ۸۴-سالگی درگذشت. علت مرگ وی، عارضه‌ی قلبی عنوان شده است. وی در هنگام مرگ در بیمارستانی در شهر کراکو (Kraków) در لهستان بستری بود. البته خود آقای استانیسلاو لم از این که مجموعه‌ی آثار او را علمی‌تخیلی بنامند ناراضی بود. خود او در این باره می‌گفت: «همواره به علم معتقد بوده‌ام، اما من از دنیای واقعی می‌نویسم؛ بنابراین، از آن چه می‌گذرد می‌نویسم، فقط به شیوه‌ی خودم، با عبارات مخصوص خودم.»

آثار لم را به بیش از چهل زبان دنیا برگردانده‌اند و نزدیک به سی میلیون نسخه از آثار او در دنیا به فروش رفته است. اما معروف‌ترین اثر او «سولاریس (Solaris)» نام دارد که یک بار، آندری تارکوفسکی (Andrei Tarkovsky)، کارگردان شهیر روسی، در سال ۱۹۷۱ آن را به فیلم تبدیل کرد و مرتبه‌ی دوم استیون سودربرگ (Steven Soderbergh) در سال ۲۰۰۲.

با آن که در سرتاسر دنیا، علی‌الخصوص در امریکا طرفداران او بسیارند، اما در اروپای شرقی او محبوبیتی فراتر از حد معمول دارد و به نوعی، خصوصاً در کشور لهستان، نماد سربلندی و افتخار فرهنگی محسوب می‌شود.

درباره‌ی لم

استانیسلاو لم، در ۱۲ سپتامبر سال ۱۹۲۱ در شهر لهستانی لویو (Lviv) که اکنون بخشی از خاک اوکراین است در خانواده‌ی یهودی به دنیا آمد [البته نام شهر در آن هنگام لووو (Lwow) بود]. پدر او پزشک حنجره‌شناس بود و خود او نیز قبل از جنگ جهانی دوم به پزشکی پرداخت. بعد از جنگ دوم به شهر کراکو نقل مکان کرد و به نوشتن داستان‌های ع.ت پرداخت، چرا که دستگاه سانسور دولت لهستان این ژانر را بی‌زیان تشخیص داده بود.

با این همه، نخستین رمان او، «بیمارستان تبدل» (Hospital of the Transfiguration)، به مدت هشت سال اجازه‌ی انتشار نیافت تا آن که با مرگ ژوزف استالین در سال ۱۹۵۳ و آزادی‌های نسبی فرهنگی پس از آن به چاپ رسید.

در سال ۱۹۶۱، مشهورترین اثر او ف سولاریس منتشر شد که دو اقتباس سینمایی و یک اقتباس اپرایی از آن توسط میساییل اوبست آلمانی (Michael Obst) انجام گرفت. لم هیچ‌گاه اقتباس‌های سینمایی سولاریس را نپذیرفت. او اقتباس تارکوفسکی

را به دلیل آن که جهان‌بینی او در فیلم رعایت نشده و فیلم بیشتر بازتاب ذهنیات خود تارکوفسکی است نپسندید و همین‌طور هم تلقی خود را از رمان با تارکوفسکی تماماً متفاوت می‌دانست. لم در جایی گفته: «تارکوفسکی می‌خواست نشان بدهد که کیهان، پلشت و ناخوشایند است و زمین دل‌نشین و زیبا. اما من متضاد با این تفکر، می‌نویسم و می‌اندیشم.» در مورد اقتباس امریکایی هم، فیلم را تا به پایان تماشا نکرد و نظرش را به اجمال اعلام کرد: «[اسم فیلم را باید می‌گذاشتند] عشق در فضای ماوراء زمین!... تا آن‌جا که من خبر دارم هم و غم کتاب [سولاریس]، مسایل شهوانی آدم‌ها در فضای ماوراء زمین نبود...»

اثر لم یکی از معدود آثاری است که برای ژانر ع.ت نزد مخالفان این ژانر آبرو خرید و خصوصاً از آخرین کتاب‌های او که بیشتر به مبحث آینده‌شناسی و اخلاق در علم آینده می‌پردازد در کتاب‌های فلسفی نقل قول شد. اولین این نقل قول‌ها در سال ۱۹۸۱ توسط دو فیلسوف امریکایی، داگلاس هوفشتاتر و دانیل بنت (Douglas Hofstadter & Daniel Bennett) در کتاب‌شان، «منِ ذهن» (The Mind's I) انجام گرفت.

تاثیر آثار او به حدی بود که یکی از منتقدان فیلادلفیا اینکوایرر (Philadelphia Inquirer) در سال ۱۹۸۳ گفت: «اگر تا پایان قرن بیستم استانیسلاو لم برای جایزه‌ی نوبل ادبی در نظر گرفته نشود، به این سبب است که کسی به گوش هیأت ژوری نوبل رسانده او علمی‌تخیلی می‌نویسد!»

برخی از آثار او عبارت است از: شکست‌ناپذیر، سایبرباد، ناکامی [فارسی: شکست در کوئینتا]، زنجیره‌ی اقبال، مجموعه‌داستان‌های یون تیخی و غیره. مشهورترین مترجم آثار لم به انگلیسی، مایکل کارلن (Michael Karlen) است که بسیاری او را به سبب حفظ سبک لم در زبان لهستانی ستوده‌اند. در ایران نیز پیمان اسماعیلیان و صادق مظفرزاده هر کدام دو اثر از لم را از انگلیسی به فارسی برگردانده‌اند و هر دو در کار خود بسیار موفق بوده‌اند